

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasilno avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

Uredništvo Učiteljskega Tovariša
v Idriji.

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljave je pošiljati franko.

Učiteljski Tovariš izhaja vsak petek popoldne.
Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.
Vse leto velja . . . 10.— K
pol leta 5.— „
četrt leta 2:50 „
posamezne številke po 20 h.

Za reklamne notice, pojasnila, posiljena, razpise služb je plačati po 20 h za petit-vrsto.
Priloge poleg poštnine 15 K.

Za oznanila je plačati od enostolpne petit-vrste,
če se tiska enkrat . . . 14 h
„ „ dvakrat . . . 12 „
„ „ trikrat . . . 10 „
za nadaljnja uvrčenja od petit-vrste po 8 h.
Oznanila sprejema Učiteljska tiskarna (telefon št. 118).

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari je pošiljati samo na naslov:

Upravništvo Učiteljskega Tovariša
v Ljubljani.

Poštna hranilnica št. 53.160.

Reklamacije so proste poštnine.

Prihodnja številka „Učiteljskega Tovariša“ izide dne 6. novembra t. l.

Leto se nagiblje h koncu. Vse cenjene naročnike in naročnice v ljudo in nujno prosimo, naj nam pošljejo zastalo naročnino, da nam bo mogoče poravnati svoje račune. V teh težkih časih zvesto izpolnimo svojo nalogo po svoji najboljši vesti in vednosti; pričakujemo torej od svojih cenjenih naročnikov in naročnic, da tudi oni nam nasproti store svojo dolžnost.

Beseda sladka — domovina!

Bude se mi v duši spomni na dneve, ko sem kot malo dete vedno hotel biti pri ljubljani mamici. Le v njenem naročju sem bil srečen, saj vsakemu otroku odseva iz materinega obličja največja sreča.

In kako se otroku priljubi vsa okolica, ki ga spominja na starše! Otroku se pač še ne zaveda, a mili materin pogled mu je že vcepil globoko v srce kal ljubezni do rodne kočice, do rojstnega kraja, do domovine sploh.

Ta kal kljše polagoma v večjo in večjo plamtečo ljubezen, ki da človeku moč, da izvrši ona čudežno junaška dela, ki jih občudujejo vsi narodi stoletja in stoletja.

In če nas zanimajo junaki srednjega in še celo starega veka, ali nas ne bodo tembolj zanimali junaki sedanjih dni — vrli možje, ki jih celo osebno poznamo.

Pravega prijatelja spoznaš v nesreči, kakor ločiš zlato od drugih kovin v ognju. — Ali v ognju sovražnega orožja pa preizkuša domovina svoje sinove.

Izkušnja sedanjih dni nam priča, da je naša domovina lahko ponosna na svoje branilce. Ona nas tudi prepričuje, da je v srcih naših borilcev kal ljubezni, ki jo je vanje vsadila njih mati, padla na rodovitna tla in je pod vplivom učiteljev-vzgojiteljev zrasla v mogočno ljubezen do domovine in njenega vrhovnega poglavarja.

Sola je v polnem obsegu izvršila svojo dolžnost, in učiteljstvo lahko s ponosom zre na sadove svojega truda!

J. G.

Vojna.

JUNAKOV GROB.

Sebastijan Krotky.

Zadnji pozdrav.

Duh plemenit sam bo nosil boli,
a sreče vžival sam ne bo nikoli.
S. Gregorčič.

Ali je res? Je li torej resnica? Pa saj vidim črke pred seboj! Kaj me gledate tako, tako . . . čudno, tuje? Neverjetno! Pravijo, da ve črke nimate življenja, da ste mrtve. Mrtve kakor on, ki je — bil? A jaz gledam in gledam in vidim. . . Vaše poteze se izpreminjajo, dobivajo poteze dragih bitij! Vstajate, začenjate govoriti, kakor da bi vas navdahnili on, ki je bil učitelj in je razumel čitati v knjigi življenja. O da bi enkrat še povzdignil glas! Sedaj začenjate rajati, plesati pred očmi, ki zaman iščejo dragi obraz med vami. O, dajte, naj še jaz stopim v vaše kolo, saj tudi jaz ljubim življenje kakor on, ki me je učil živeti. Kako je bilo lepo! Ah, kako ljubilo! . . . Kje je on, ki je bil ljubček moj, da bi enkrat še z mano porajal? Glej, kdo se bliža tam . . . tam . . . Povodni

mož! Hočem porajati s tabo, če me povedeš k mojemu ljubčku, ki tam daleč, čaka na mene, da me povede k oltarju v domovino. Tako, tako . . . Le urno naprej! Še hitreje, da bova brzo tam, kjer . . . Tu je kasarna, a ptičica ne peva več; zletela je na jug. Dalje, dalje! Tu ob Savi blodi divja Mina, ki je tudi zgubila ženina, a ga pričakuje; saj mora priti, ko pa ji je obljubil. Ti, povodni mož, njega nisi poznal; bilo je na ozemlju. Še dalje, še urneje, da ga kmalu vidim, da mu porečem, da sem mu zvesta ostala. Oh, da se združim z njim v eno molitev, da bi bil konec boja srečen! Glej, stoj, tukaj sva! Tukaj si ti, ki si mi bil učitelj, prijatelj, vse! Tukaj si legel k počitku, ker si bil vrl vojak, ki je zvesto branil prosveto in domovino. Hočem te navdahniti, da se prebudiš iz težkih, dolgih sanj, ki so te vanje zazibali šumeči valovi, kakor si nekdaš pel ob obalih deroče Drave. In valovi šume, govore:

O, ti neizprosna boginja Morana, si bila tako zla, da si mi ga vzela? Jeli sin, edini sin stare matere, ki toži za zlatkom, jeli mili tovariš bojevnikov za blagor domovine, jeli vzorni učitelj luči in resnice moral končati tako? In ravno njega, ki je ljubil tolikanj življenje, njega ni več!

Ni? Ne povprašujmo sedaj usode po resničnosti »biti ali ne biti«, to vprašanje je odveč, ki ga ni rešil umrljivi človek! Sedaj, ko vemo pretočno novico z daljnega bojišča, sedaj, ko nas navdaja kruta gotovost žalostne, a slavne smrti, sedaj, ko obhajamo spomin na ranjeka — sedaj biva truplo tam, kjer »smrt pobratil pod lopato, kar rodil je beli dan«, kjer »lepše solnce njemu sije, lepša zarja rumeni.« — A njegov duh biva med nami, ki smo z njim živeli eno življenje . . .

Starši Krotkega so bili iz Čehov; a on se je rodil l. 1881. v starodavnih Rušah na Štajerskem. Ob njegovi zibelki niso stale srečonosne vile, ampak, kakor poje žalik — pesnik, »device, ki brez dot žalovati videl sem samice«. Oče mu je bil paznik dela v tamošnjih tvornici za žigalice, a mati pridna delavka; toda bivala je v borni koči poštenost, delavnost in ljubezen. Gotovo ni ostalo brez vpliva na življenje in mišljenje mladega Boštjana, da je zagledal luč sveta v divnih, slavni Rušah, ki so našle že toliko občudovalcev in prijateljev, ki radi prihajajo tja iz raznih krajev in narodov. Dolina, kjer se razprostira omenjena vas, je razširjena v malo ravan, ležeča zahodno od Maribora ob obeh straneh Drave. Tu moramo občudovati zahajajoče solnce, ki zlati s poslednjimi žarki vrhove Velike in Male Kape, Črnega in Klopnega vrha ter druge, ki zrejo na pridno, probujeno in izobraženo ljudstvo, kar pričajo skrbno obdelani vinogradi in bogato polje. Vse, vse daje tukajšnjemu obzorju čarobno lepoto. Poleg lepote pa so še znamenita poslopja, kakor n. pr. cerkev iz 15. stl. in župnišče kjer je bila v 17.—18. stl. gimnazija jezuitov. — Ni čuda torej, da je deček vzrastel v krepkega moža, raven in močan kakor jelka na Pohorju, da se je navdušil ob spominu na slavno prošlost domačega kraja za razvoj, prosveto in srečo naroda. A smreke na Pohorju, ki so dajale les za žigalice ter posredno tudi za služka ubogi družini, so dale tudi deske za zadnjo, tesno hišico, kjer si je oče počil za večno. Prezgodnja smrt je vzela očeta iz srečne družine ter pahnila mater in dvehletnega sina v bedo. Toda v zdravem telesu je bivala zdrava duša, in s krepko voljo, z neumorno delavnostjo je šlo naprej, navzgor! Prišel je čas odločitve za

nadaljno življenje, ko nam usoda često prepušča izvolitev poti. Kaj zdaj? Kam? Najbližja in najkrajša pot do kruha je držala na učiteljske v Maribor. Toda kako izpolniti srčno željo učenca, ki je po nadaljnem pouku hrepenel, ki je hotel postati, kar je vse življenje potem bil: učitelj po poklicu, ko pa je manjkalo denarja, da, najpotrebnejšega. In dvakrat bolj uboga mati, ki je videla srčne želje in zrla bodočo srečo ljubljence, je storila čudeže iz ljubezni. Delala je skoraj noč in dan, da prisluži toliko, da bi »študiral« sin, da bi ji kdaj bil edina opora. In šlo je na obeh straneh: vse iz ljubezni. Mati je še celo ponoči delala škatlice za žigalice, da bi s pičlim zaslužkom podpirala sina-dijaka; a nadepoln, vztrajni učiteljski činik je kazal kaj vzmore vztrajnost in krepkost. In ko jo je (l. 1900.) kot kandidat rdečih, razburjenih lic primahal domov z izpričevalom zrelosti v roki — kdo je bil bolj vesel, kdo bolj srečen, mati ali sin? Kdo bi mogel popisati tiste trenutke? — Bile so prve solze hvaležnosti na novi poti! In kdo je razumel njega; moža, učitelja, ko se je s solzami v očeh poslavljaj od matere, od svojih dragih znancev, da se poda na novo, zadnjo pot . . . v boj in . . . smrt. Vsaka kaplja krvi in vsaka solza je bila njemu in nam izraz ljubezni do učiteljevanja, do življenja! Toda glejmo ga sedaj na njegovi poti kot učitelja!

»Aktenmäblig« kar povem, da je služboval kot suplent v Račjah, Poljčanah, Makolah, Reki; od 1903. kot def. učitelj v Studenicih in vtretje in zadnjikrat zopet v Poljčanah. A kaj pravim »služboval«; deloval, učiteljeval, živel je z dušo in telesom kot učitelj in zopet učitelj. Otroke je ljubil tako, da je on, velikani po postavi, z njimi postal otrok. Vzgojeval in poučeval je z vso vnemo, ki je lastna možu po poklicu; navduševal je mladino za vse blago in lepo, z besedami in dejanji. Zatorej so mu starši radi zaupali svoj najdražji zaklad; a on jim je z znanostmi naložil redki kapital. Saj pa je tudi iz lastne izkušnje vedel, kaj vzmore navdušeno srce in vedra glava v napornem delu, v svetišču narodne prosvete. Kot zunanje priznanje njegovega učiteljevanja in vsestranskega učiteljevanja je dobil večkrat pohvalo od šolskih oblasti. A najlepšo in najtrajnejšo slavo mu poje rod in deca, za katero je daroval vse svoje moči. Oviral bi ga sčasoma bolezen, ki se je je nalezal kot dijak zaradi pomanjkanja in — lakote; bolan je bil na želodcu. A pravim, da sčasoma; toda posledice je premagala do sedaj volja. — In kaj je bil izven šole? Težko bi bilo reči, kdo je užival prvenstvo: mati, učitelj ali prijatelj. Da je za sedemdesetletno mater lepo skrbel, da ji je poplačal hvaležno ves trud, da jo je podpiral s svojo pičo plačo, je pač umevno, posebno še, če je kdo poznal njegovo blago srce. In kaj je bil nam učiteljem, brez izjeme moram reči, kakor pišejo prijatelji in tovarišice: Bil je kremenitega značaja, zlatega srca, najplemenitejše duše! Kako je ljubil rodno zemljo, razvidimo tudi iz edino lepega dejanja: Poleg tega, da je toliko žrtvoval za vsestranske podpore, si je kupil prostor na pokopališču v rojstni vasi. In ko je plačal zadnji obrok, še ni našel prostora, ni se mu izpolnila želja, »v zemlji domači da truplo leži«. Našel je hladni grob v divjih valovih Drine ob izteku v Savo. Dne 8. septembra se je čutil, bolnega gotovo zaradi kronične bolezni; a dne 9. septembra zjutraj! . . . Njegov stotnik piše doslovno: »Es wird mitgeteilt, daß Seb. Krotky im Gefechte bei serb. Rača am 8. 9. tapfer

mitfocht und am 9. 9. früh in der Drina ertrunken ist. Er fiel mit vielen anderen Kameraden. Dem heldenhaften, braven Soldaten bewahre ich als sein Kommandant ein treues Andenken.«

In mi, njegovi tovariši in prijatelji brez razločka starosti in spola! Zakličimo mu: Čast in slava njegovemu spominu! Vekomaj!

Umrl je zapustil sedemdeset let staro mater, ki je sedaj brez podpore, brez tolažbe. Ko bi zapustil vdovo, bi stara mati dobila zavetišče pri mladi. A Krotky je bil samec. Imeti toliko oboževalcev in prijateljic in ostati sam — v sreči, ni to bridka ironija? Kaj nam je on bil, poudarjamo vedno; a kaj smo mi in drugi bili njemu, kaj smo, to povejte!

Najboljši človek, najplemenitejši tovariš je nehal biti. Njega ni več! Nič več? Jeli res? O, ne! Njegovo truplo počiva tam, kjer mnogi junaki z njim mirno spanje spe; njegovo življenje je bilo, a njegov duh živi, je in naj biva med nami! V tem smo vredni njega ljubezni vsi, ki bijemo boj za narodovo prosveto in lastno srečo. V znamenju, ki nam ga je on zapustil, bomo zmagali, bomo živeli tudi mi na veke!

Mirana.

Herman Rudež.

Umrl je na ranah, dobljenih na severnem bojišču, v bolnišnici v Kremsu tovariš Herman Rudež, voditelj ljudske šole v Dekanih v Istri in tajnik tamkajšnje C. M. podružnice.

Bodi učitelju-junaku časten spomin!

AKADEMIČNA POMOŽNA LEGIJA 1914

Korespondenčni urad poroča: Delavni osek akademične pomožne legije je na svoji povodni cesarjevega godu se vršeci seji sklenil, da se trajno konstituira v obliki društva z imenom »Akademiška pomožna legija 1914«. — Zvezni podpredsednik avstrijske družbe »Rdečega križa« bivši ministrski predsednik baron Beck, in prorektor dunajskega vseučilišča, prof. pl. Wettstein, sta prevzela častno predsedstvo te akademiške pomožne legije.

OKLIC NA DUHOVŠČINO.

Korespondenčni urad poroča: »Fremdenblatt« priobčuje oklic vojaškega škofa Bjelika na škofijske ordinariate, da bi se prostovoljno priglasili duhovniki za opravljanje dušnega pastirstva na bojišču in pri ranjenih v železniških vlakih.

PREPOVED ALKOHOLA V ARMADI.

Zadnje dni je bilo, kakor »Reichspost« poroča, izdano sledeče zborni povelje avstrijskim četam: Alkohol škoduje organizmu in slabi odporno silo proti boleznim. Uživanje alkohola naj se najostreje prepove in nadomesti s kavo, s čajem in s citronami.

VOJNI POMOŽNI URAD.

Vojni pomožni urad je oddal od zbirke po državi posameznim deželam en milijon kron, da jih porabijo po potrebi. Iz tega denarja se bodo podpirali podpore potrebni ljudje. Deželnim upravam se tudi svetuje naprava ljudskih kuhinj in ljudskih jedilnic. Podpirajo naj se s tem denarjem tudi tisti, ki delajo zimsko goroko odelo za vojake. Podpirajte vojni pomožni urad!